

Rad s Romima: sudjelovanje i osnaživanje lokalnih zajednica

Sažetak

U Povelji Europske unije o temeljnim pravima navode se prava koja su posebno relevantna za osobe romskog podrijetla, od kojih je najvažnije pravo na nediskriminaciju (članak 21.)

Unatoč nastojanjima na nacionalnoj, europskoj i međunarodnoj razini da se unaprijedi socijalna i ekonomska integracija Roma u Europskoj uniji (EU), mnogi se od njih još uvijek suočavaju sa siromaštvom, znatnom socijalnom isključenosti i diskriminacijom. To često znači da imaju ograničen pristup obrazovanju, uslugama, slabije mogućnosti za zaposlenje, niske razine primanja, nedovoljno kvalitetne uvjete stanovanja, lošije zdravlje i kraći očekivani životni vijek. Ti su problemi često uzrok nepremostivih prepreka za ostvarivanje njihovih temeljnih prava zajamčenih Poveljom Europske unije.

Europska unija posljednjih se godina sve više posvećuje unaprjeđenju socijalne uključenosti Roma te suzbijanju diskriminacije i antiromizma. U travnju 2011. došlo je do važne prekretnice: Europska komisija, odlučna da se ostvare konkretnije promjene, donijela je Okvir EU-a za nacionalne strategije integracije Roma do 2020.¹ U strategiji se potiču države članice da razviju konkretne nacionalne strategije za integraciju Roma ili integrirane mjere politika za unaprjeđenje uključenosti Roma u obrazovni sustav, sustav zapošljavanja, stanovanja i zdravstveni sustav. U prosincu 2013. Vijeće je donijelo Preporuku o djelotvornim mjerama integracije Roma u državama članicama, tražeći podršku za „aktivno građanstvo Roma i promicanje njihova društvenog, gospodarskog i političkog sudjelovanja u društvu,

uključujući na lokalnoj razini”². Komisija jedanput godišnje ocjenjuje napredak u provedbi Preporuke³.

Agencija Europske unije za temeljna prava sudjelovala je u radu radne skupine Europske komisije za integraciju Roma 2010. i 2011. te na temelju istraživanja iznijela statističke podatke⁴ o situaciji Roma. Međutim, ti podatci nisu mogli objasniti zašto ulaganje EU-a u uključenost Roma nije dalo očekivane rezultate. Agencija je stoga izradila višegodišnji istraživački projekt kojim bi se utvrdilo i razumjelo kako funkcioniraju prepreke i pokretači uspješnog ulaganja u uključenost Roma. Projekt „Lokalni angažman za uključenost Roma” proveden je u 21 mjestu u 11 država članica EU-a. Istraživalo se kako se načelo br. 10 Zajedničkih osnovnih načela EU-a o uključivanju Roma, koje se odnosi na aktivno sudjelovanje Roma, poštuje i provodi u praksi⁵. Istraživanje je potrebno i zbog boljeg razumijevanja pokretača i prepreka u radu na integraciji na lokalnoj razini, koje je ključno za razvoj i praćenje provedbe mjera donesenih u sklopu nacionalnih i europskih okvira politika, uključujući Okvir EU-a za nacionalne

1 Europska komisija (2011.), *Okvir EU-a za nacionalne strategije integracije Roma do 2020.*, COM(2011) 173 final, Bruxelles, 5. travnja 2011.

2 Vijeće Europske unije (2013.), Preporuka Vijeća 378/1 od 9. prosinca 2013. o djelotvornim mjerama integracije Roma u državama članicama, SL 2013 C 378, str. 378/6.

3 Za više detalja, posjetite internetsku stranicu o [integraciji Roma u državama EU-a](#).

4 FRA (2009.), „EU-MIDIS – Data in focus: the Roma”, Luxembourg, Ured za publikacije Europske unije (Ured za publikacije).

5 Vijeće Europske unije, Zaključci Vijeća o uključenosti Roma. 2947. sastanak Vijeća za zapošljavanje, socijalnu politiku, zdravstvo i pitanja potrošača, Luxembourg, 8. lipnja 2009., *Zajednička osnovna načela o uključivanju Roma – u skladu s raspravom na prvom sastanku integrirane Europske platforme za uključivanje Roma*, travanj 2009.

strategije integracije Roma, Direktivu o rasnoj jednakosti i zakonodavstvo EU-a o nediskriminaciji.

Ovim se projektom omogućuje uključivanje Roma na lokalnoj razini, unaprjeđenje njihove sposobnosti da budu ravnopravniji partneri lokalnih uprava i civilnog društva. Metodologija projekta uključuje osmišljavanje, planiranje, provedbu i praćenje raznolikih manjih intervencija u različitim područjima, od obrazovanja do zapošljavanja, zdravstva, stanovanja, kulture itd. Te su intervencije, s istraživačkog stajališta, bile ključan alat za izradu podataka i informacija. Sa stajališta uključenih romskih zajednica, te su intervencije prije svega bile važan rezultat projekta jer su same zajednice dobile priliku definirati vlastite prioritete i provesti aktivnosti uz podršku terenskih stručnjaka i lokalnih vlasti. Razvoj aktivnosti projekta pridonio je i pridavanju veće pozornosti izazovima s kojima se Romi, Sinti i ostale romske i *traveller* (nomadske) skupine dnevno susreću, čime se povećala svijest o diskriminaciji i antirromizmu. Izravan su rezultat istraživačkog postupka olakšana suradnja i angažman između lokalnih vlasti i romskih zajednica, i to u mnogim slučajevima gdje takvih oblika interakcije prije nije prije bilo. Sudionici su naučili kako izraziti svoje potrebe i surađivati da bi pronašli zajednička rješenja za izazove u integraciji na lokalnoj razini. U tom su smislu vrijedna čak i iskustva učenja na greškama u istraživačkom postupku, u svrhu ostvarenja suradnje među lokalnim vlastima, Romima i ostalim građanima, jer pridonose boljem razumijevanju složenosti i poteškoća u radu na uključivanju na lokalnoj razini.

Dobiveni podatci mogu pomoći Europskoj uniji i njezinim državama članicama u donošenju boljih političkih odgovora, uključujući i u osmišljavanju instrumenata za financiranje kako bi se omogućilo značajno sudjelovanje Roma u aktivnostima namijenjenima unaprjeđenju njihove socijalne uključenosti.

Stoga su ključni ciljevi istraživanja bili sljedeći:

- utvrditi i razumjeti što funkcionira, a što ne funkcionira kad je riječ o mjerama za uključenost Roma na lokalnoj razini, te koji su razlozi za to;
- pružiti dokaze o cjelokupnom radu na integraciji Roma na lokalnoj razini, uključujući o tome kako zajednice i lokalne vlasti definiraju prioritete, kako lokalni dionici postižu dogovor, točan način na koji pojedinci sudjeluju i koje im se uloge dodjeljuju;

- pojednostaviti sudjelovanje zajednica u radu na uključivanju te istražiti kako se mogu primijeniti različite metode sudjelovanja;
- utvrditi može li veće sudjelovanje članova zajednice u radu na lokalnoj razini dovesti do boljih rezultata kad je riječ o integraciji i/ili bolje osmišljenih inicijativa za lokalnu razinu.

Glavno se izvješće bavi razumijevanjem i istraživanjem postupka uključivanja Roma na lokalnoj razini. Utvrđuju se glavni pokretači i prepreke u radu na uključivanju Roma na lokalnoj razini; drugim riječima, nastoji se razumjeti što funkcionira kad je riječ o uključivanju Roma, a što ne, i razlozi za to. Istraživanje je razvijeno u kontekstu uključenosti Roma, ali se njegova metodologija i pozadinska logika mogu primijeniti na širi kontekst izvan samih problema s kojima se nose romske zajednice. Participativni pristupi razvoju strategije i aktivnosti na lokalnoj razini mogu unaprijediti politike i projekte koji se bave drugim osjetljivim skupinama, kao što su osobe s invaliditetom, djeca, beskućnici, migranti i izbjeglice, kao i općim stanovništvom. Te prakse mogu služiti i za osnaživanje građana kad je riječ o ostvarenju njihovih prava i unaprjeđenju vlastite situacije na lokalnoj razini.

U ovom se sažetom izvješću iznose ključni rezultati terenskog rada i mišljenja Agencije za temeljna prava donesena na temelju tih rezultata. U glavnom se izvješću, „Rad s Romima: sudjelovanje i osnaživanje lokalnih zajednica“, iznose detaljni rezultati terenskog rada. Uz to, na internetskoj stranici projekta dostupna su i istraživanja provedena u 21 mjestu u 11 država članica EU-a, kao i videozapisi te drugi materijali priloženi glavnom izvješću⁶.

6 Vidjeti FRA (2018.), „Rad s Romima: sudjelovanje i osnaživanje lokalnih zajednica“, Luxembourg, Ured za publikacije. Internetska stranica projekta nalazi se na internetskoj stranici Agencije za temeljna prava.

Ključni nalazi i mišljenja Agencije za temeljna prava

Istraživanje je donijelo obilje informacija o socijalnoj uključenosti i integraciji Roma u praksi. Kao što se vidi iz mnogih istraživanja provedenih u pojedinačnim mjestima, moguće je ostvariti značajnu i osjetnu promjenu, lokalne zajednice mogu se osnažiti, a lokalne vlasti mogu postati odgovornije i djelotvornije u svojem radu na zaštiti i promicanju prava lokalnih građana. Štoviše, istraživanje je pokazalo da su participativni postupci koji potiču lokalne građane na sudjelovanje u donošenju odluka važan alat u postupcima za socijalnu uključenost. Razumijevanje složenosti socijalne uključenosti i isključenosti pridonosi kontekstualizaciji ostalih postojećih podataka i prvi je korak u rješavanju stvarnih problema u praksi.

Promicanje značajnog sudjelovanja Roma u aktivnostima koje ih se izravno tiču

Sudjelovanje je jedno od „10 zajedničkih osnovnih načela o uključivanju Roma“ Europske unije. Sudjelovanje Roma u osmišljavanju projekata, strategija i rada na njihovu uključivanju na lokalnoj razini ključno je za uspješnu provedbu. Modaliteti sudjelovanja mogu varirati u smislu razine i intenziteta. Na primjer, javne vlasti mogu pozvati građane da sudjeluju na organiziranim sastancima; ili ih se može poticati da daju svoj doprinos prilikom donošenja odluka; ili ih se može pozvati da sudjeluju u provedbi aktivnosti. Istraživanje je pokazalo da stvaranje prostora u kojem pojedinci mogu zajedno smisleno raditi, naučiti kako doći do kompromisa i pronaći zajednička rješenja može biti zahtjevno. Stoga su potrebni iskustvo i vještine da bi se to ostvarilo.

Može biti iznimno teško zainteresirati i uključiti građane na lokalnoj razini. Građani žele znati kako planirane aktivnosti mogu riješiti njihove prijeke potrebe, a sudjelovanje u projektima može se katkad činiti kao udaljavanje od svakodnevnih problema. Postizanjem dogovora o specifičnim ciljevima i pružanjem konkretnih rezultata kojima građani ostvaruju osjetnu korist, bez obzira na to koliko je neznatna, pridonijet će se većem sudjelovanju u projektima i ostalim aktivnostima za uključenost. Rješavanje osnovnih potreba poput odgovarajućeg stambenog prostora, pristupa zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i mogućnostima zaposlenja, mogu biti važne prije nego što se krene s apstraktnijim oblicima razvoja

zajednice. Istraživanje je pokazalo kako je za kontinuirani angažman lokalne zajednice ključno izgraditi povjerenje između romskih zajednica i lokalnih vlasti, izbjegavati obrasce prividnog sudjelovanja, riješiti sukobe ili sve veće tenzije te shvatiti kako se sudjelovanje samo po sebi ne može nasilno nametnuti.

Lille – socijalni radnici iz organizacije AFEJl sudjeluju na informativnom sastanku s romskim obiteljima ispred njihovih domova. Takvi sastanci omogućuju Romima da izraze svoje zabrinutosti, potrebe i ideje (© FRA)

To je važno jer su mnoge općine i lokalne zajednice frustrirane nakon godina nikakvog ili ograničenog napretka u pogledu uključenosti Roma. Malo općina želi ili može znatno ulagati u promjene, a zajednice nisu uvijek motivirane da se aktivno uključe. Istraživanje je pokazalo kako su usredotočenost na prošle uspješne projekte te spremnost i volja lokalnih vlasti da djeluju po pitanju uključenosti Roma ključni preduvjeti za planiranje novih aktivnosti i pravog angažmana lokalnih dionika. Iz istraživanja je također vidljivo kako razvoj i primjena metoda za provedbu koje odražavaju lokalne specifičnosti, kao i konkretne potrebe uključenih pojedinaca, mogu dovesti do uspješnijih rezultata projekta. Iznimno je važno i prilagoditi se specifičnim potrebama Romkinja te im time dati pravu ulogu u projektima. Drugim riječima, ne postoji jedno univerzalno rješenje za problem nedovoljne uključenosti Roma u društvo.

Mnoge članove lokalne zajednice nikad se nije pitalo što im je potrebno i mnogi su navikli biti samo pasivni sudionici projekata ili programa za socijalnu uključenost, ili krajnji korisnici inicijativa koje osmišljavaju i provode dionici izvan zajednice. Sudjelovanje doživljavaju kao prisustvo na sastancima, radionicama, osposobljavanje ili privremeni posao koji uključuje izvršavanje aktivnosti koje sami nisu osmislili.

Zbog ograničenog iskustva sa značajnijim oblicima sudjelovanja, potrebno je pružiti podršku i izgraditi kapacitete među članovima zajednice kako bi oni mogli ostvariti svoje pravo na aktivno sudjelovanje u projektima koji se njih tiču te kako bi se osjećali osnaženima da izraze svoje potrebe. To znači da nacionalne ili lokalne vlasti moraju angažirati stručnjake koji mogu učinkovito komunicirati s lokalnim zajednicama.

Sve nas to dovodi do istog glavnog zaključka: sudjelovanje mora biti značajno i smisleno. Potrebno je baviti se pitanjima koja odražavaju potrebe građana te im dati stvarnu ulogu pri definiranju i ostvarenju ciljeva postavljenih u okviru strategija, politika i projekata za socijalnu uključenost. Lokalne vlasti i ostali dionici koji provode projekte ili mjere za socijalnu uključenost moraju odabrati i provesti oblike sudjelovanja kojima se izbjegava površan simboličan pristup. Značajno i smisleno sudjelovanje zahtijeva dosta vremena kako bi sudionici mogli razviti svoje komunikacijske i druge vještine.

Mišljenje Agencije za temeljna prava br. 1

Države članice, a posebno lokalne vlasti, moraju stvoriti pogodne uvjete za lakše sudjelovanje Roma u radu na lokalnom uključivanju. Lokalne vlasti i svi dionici koji provode projekte ili mjere za socijalnu uključenost moraju jasno predstaviti ciljeve, konkretne rezultate i ishode, kao i granične uvjete svih aktivnosti za socijalnu uključenost kako bi motivirali i angažirali lokalne građane. Također bi se morali posebno potruditi kako bi osigurali da sudjelovanje ne ostane na površnoj, simboličnoj razini. Drugim riječima, nužno je raditi s lokalnim zajednicama i uključiti ih u donošenje odluka kako bi se dobilo njihovo mišljenje o strategijama, akcijskim planovima i projektima za lokalnu integraciju.

Mišljenje Agencije za temeljna prava br. 2

Lokalne vlasti i dionici zaduženi za provedbu projekata trebali bi uzeti u obzir rodni aspekt kako bi se utvrdile potencijalne prepreke sudjelovanju žena u aktivnostima te pripremile strategije za rješavanje takvih problema. Prilikom definiranja vremena i lokacija za sastanke i aktivnosti potrebno je uzeti u obzir specifične okolnosti i potrebe zajednica. Treba obratiti pozornost i na to kako će takvi planovi utjecati na Romkinje i romsku djecu koji možda nisu jednako dostupni ili iz nekog drugog razloga ne mogu sudjelovati u takvim aktivnostima.

Izgradnja povjerenja među zajednicama u svrhu postizanja uspješnih rezultata

Povjerenje – ili nepovjerenje – među dionicima utječe na provedbu projekata za uključenost. Unaprjeđenje postojećih odnosa bitan je element kod angažiranja lokalnih zajednica. Kada zajednice imaju povjerenja u pojedince koji provode projekte, voljnije su sudjelovati u aktivnostima projekta i otvorenije dijele svoje stavove i mišljenja. Rezultat su intervencije koje dovode do konkretnih i značajnih ishoda. Istraživanje pokazuje da kada lokalne intervencije ne ispune očekivanja građana po pitanju rješavanja njihovih problema, dolazi do gubitka povjerenja i motivacije za daljnjim sudjelovanjem.

Izgradnja povjerenja i utvrđivanje lokalnih „ključnih promicatelja“ koji su uspostavili odnose sa zajednicama na temelju povjerenja težak je i složen proces. U mjestima u koja stručnjaci dolaze izvana kao „neupućeni stranci“ u lokalnu zajednicu potrebno je uložiti mnogo vremena i energije u izgradnju povjerenja. U mjestima gdje rad na uključivanju predvode pojedinci kojima građani već vjeruju i kada se taj rad nadovezuje na postojeće mreže i odnose povjerenja, lakše se i brže organiziraju aktivnosti i angažiraju građani da sudjeluju na značajnije i utjecajnije načine. Stvaranje osjetnih promjena koje odražavaju potrebe zajednice i rad na zajedničkim problemima s kojima se nose Romi i ostali građani na transparentan način ključni su za održavanje povjerenja i sudjelovanja.

Stara Zagora – lokalni stanovnici iz četvrti Lozenetz razgovaraju o svojem idealnom stambenom prostoru i tlocrtu modela kuće na raspravi fokusne skupine u veljači 2016. (© FRA)

Mišljenje Agencije za temeljna prava br. 3

Države članice trebaju iskoristiti nacionalna sredstva i sredstva EU-a za pružanje podrške lokalnim vlastima i organizacijama civilnog društva koje surađuju s Romima kako bi se pronašla konkretna rješenja za lokalne potrebe. Trebaju podupirati participativne pristupe prilikom rada s Romima i integrirati mehanizme sudjelovanja u razvoj lokalne politike i strategije. Pritom treba unaprjeđivati postojeće mreže i odnose povjerenja, pridavati pozornost ulozi ključnih promicatelja i vremenu koje je potrebno za izgradnju povjerenja u zajednici, te uključiti i građane koji nisu Romi u rješavanje zajedničkih pitanja.

Transparentna i pristupačna komunikacija za upravljanje očekivanjima

Primjerena i prilagođena komunikacija u pogledu lokalnih politika, strategija i projekata nužna je za upravljanje očekivanjima lokalnih građana i osiguravanje uspješne provedbe integracije. Način na koji se ciljevi, metode i ograničenja projekta predstavljaju lokalnim zajednicama katkad je jednako bitan kao i same informacije koje se iznose. Katkad jedna strana može na posve drukčiji način protumačiti ili shvatiti informacije koje druga strana smatra jasnima i jednostavnima. Takvi nesporazumi često su rezultat načina na koji se informacije prenose zajednicama, iznutra i izvana.

Dinamika u mjestima uvelike određuje način i metode komunikacije te poruke koje se prenose. Od presudne je važnosti razumjeti tu dinamiku s obzirom na to da mnogi članovi lokalnih zajednica često nemaju iskustva ni mogućnosti sudjelovati. Dionici zaduženi za provedbu projekata moraju osigurati da sve informacije u pogledu sudjelovanja zajednica u projektima, aktivnostima za uključenost ili lokalnim politikama i strategijama jasno prenose sudionicima na razumljiv i pristupačan način. To može podrazumijevati jezičnu pristupačnost u vidu upotrebe materinskog jezika sudionika, katkad u jednostavnom obliku bez žargona, koji se često ponavlja kako bi svi jednako i dobro razumjeli što se planira i koje se aktivnosti održavaju, kako i pod kojim uvjetima. Istraživanje nadalje pokazuje kako je komunikacija na osobnoj razini učinkovitija od neizravnih komunikacijskih kanala namijenjenih široj publici, poput biltena, objava i letaka, kad se radi o motiviranju i održavanju interesa lokalnih zajednica za sudjelovanje u radu na uključivanju.

Nužno je poboljšati transparentnost u komunikaciji kad je riječ o provođenju aktivnosti i donošenju odluka, kako bi se upravljalo očekivanjima na prikladan način i osiguralo da svi sudionici podjednako sve razumiju. Uloge i odgovornosti, i njihova ograničenja, trebaju se pažljivo prenijeti svima kako bi se izbjegla situacija u kojoj se povjerenje izgubilo zbog nerealno visokih očekivanja od samog projekta ili ishoda politike.

Megara – gradonačelnik posjećuje romsku četvrt tijekom sastanka kako bi objasnio istraživački postupak i potaknuo građane da sudjeluju; aktivnosti kojima se nastoji doprijeti do građana često se provode unutar same četvrti (© FRA)

Mišljenje Agencije za temeljna prava br. 4

Lokalne vlasti i provoditelji projekata trebaju poduzeti korake kako bi osigurali da su informacije u pogledu projekata i lokalnih politika transparentne i jasno prenesene na dostupan i razumljiv način. Komunikacijske metode trebaju se pažljivo odabrati i primijeniti kako bi se primjereno upravljalo očekivanjima i podržalo sudjelovanje lokalnih građana u projektima i ostalim aktivnostima za uključivanje.

Pridavanje pozornosti odnosima u zajednici za bolju organizaciju rada na uključivanju

Istraživanje je pokazalo nekoliko zanimljivih trendova u pogledu odnosa u zajednici koji mogu utjecati ne samo na odabir tehnika sudjelovanja i angažmana nego i na ishode i uspjeh lokalnih intervencija. Odnosi unutar zajednica među Romima, napetosti između Roma i ostalih građana, odnosi moći između zajednica i lokalnih vlasti, uloga i spremnost lokalnih vlasti i brojne druge dinamike na lokalnoj razini između različitih dionika mogu utjecati na rezultate projekta i način na koji se lokalne intervencije i strategije osmišljavaju i provode. Istraživanje pokazuje i koliko su bitni ključni promicatelji, posrednici i organizacije civilnog društva za lakšu provedbu intervencija na lokalnoj razini.

„Ključni promicatelji“ u lokalnim zajednicama, često zbog svoje uloge ili osobnosti, snažno utječu na provedbu i uspjeh lokalnih aktivnosti. Oni mogu biti ključni u poticanju pojedinaca na sudjelovanje, za izgradnju povjerenja u dionike zadužene za provedbu projekta i aktivnosti projekta te za povećanje kredibiliteta projekata. Kada projekti uzmu u obzir takve ključne promicatelje, mogu doprijeti do drugih članova zajednice i uključiti ih u lokalne aktivnosti i projekte.

Bologna – lokalni Sinti i Romi raspravljaju o svojem viđenju glavnih problema kad je riječ o socijalnoj uključenosti i nedostatku glasnogovornika i posrednika za zajednicu (© FRA)

Postoji mnogo načina na koje se osobe može osnažiti. Istraživanjem se pokušalo osnažiti uključene lokalne zajednice tako što ih se najprije pitalo koje su njihove potrebe, informiralo ih se o njihovim pravima te o tome kako ih ostvariti i pružala im se podrška da sami postanu pokretači promjena. Kada građani dobiju priliku izraziti svoja mišljenja kroz dijalog s lokalnim vlastima, imaju veću šansu ostvariti svoja prava, što može potencijalno dovesti i do veće emancipacije. Lokalne vlasti uče kako slušati o potrebama i stajalištima svojih građana, a lokalni građani uče kako stvoriti realističnija očekivanja. Još je bitnije istaknuti da je istraživanje pokazalo kako osnaživanje ljudi može dovesti do promjene stereotipnog poimanja Roma kao vječnih žrtava i potaknuti ih da u jednakoj mjeri ostvare svoja prava u pogledu socijalnog razvoja i napretka kao i svi ostali. Posebno su važan čimbenik uspjeha projekta bili naponi usmjereni na osnaživanje Romkinja i mladih Roma u nekoliko mjesta.

Mišljenje Agencije za temeljna prava br. 5

Države članice i lokalne vlasti trebaju podupirati dionike zadužene za provedbu projekata u mapiranju lokalnog konteksta, dinamike zajednice i odnosa moći prije samog osmišljavanja i provedbe projekata. Lokalne vlasti trebaju prepoznati „ključne promicatelje“ i uključiti ih u svoj rad kako bi se doprlo do zajednica i povećao kredibilitet aktivnosti za uključivanje na lokalnoj razini. Lokalne vlasti također trebaju osigurati mogućnost da se čuje svagdje glas, a posebno se trebaju truditi osnažiti Romkinje i mlade Rome.

Integracija participativnih pristupa i fleksibilnosti u mehanizme financiranja i nacrt projekta

Istraživanje je pružilo vrijedan uvid u način na koji se aktivnosti za lokalnu uključenost mogu bolje osmisliti, provesti i pratiti te se naglasilo koja pitanja i aspekte treba izbjegavati. Mnoga stečena saznanja mogu unaprijediti upotrebu resursa, bez obzira na to dolaze li iz lokalnih proračuna, nacionalne dodjele financijskih sredstava, Europskih strukturalnih i investicijskih fondova (ESIF) ili ostalih izvora financiranja. Participativni pristupi osobito su važni u provedbi projekata u mjestima gdje prethodne inicijative nisu uspjele doprijeti do građana na lokalnoj razini i podržati Rome, te mjestima gdje su se zajednice opetovano razočarale u prošlosti. Istraživanje pokazuje kako promicanje manjih aktivnosti na razini zajednice, uključujući promicanje osvješćivanja o pravima i kulturnoj interakciji, planiranje

intervencija namijenjenih Romima i ostalim građanima, kao i donošenje fleksibilnijih okvira i dužih rokova, može dovesti do značajnih rezultata i promijeniti situaciju Roma na lokalnoj razini. Važno je i raditi na lokalnim intervencijama koje nisu izdvojene, već su dio šireg konteksta projekata za socijalnu uključenost Roma i marginaliziranih te osjetljivih skupina, kako bi se osigurao dugotrajan i održiv učinak. Projekti su uspješniji kada se nadograđuju na postojeće odnose temeljene na povjerenju i solidarnosti koji unaprjeđuju i osnažuju socijalnu strukturu unutar zajednica i među njima.

Istraživanje također naglašava da projekti i integracijske aktivnosti koji se provode na razini zajednice nemaju uvijek dovoljno dug vremenski rok kako bi se uključili svi postupci sudjelovanja, izgradnje povjerenja, osposobljavanja i jačanja kapaciteta sudionika, praćenja i evaluacije ili fleksibilnosti u smislu prilagodbe fokusa ili usmjerenja aktivnosti. Osigura li se više vremena i fleksibilnosti za participativne pristupe i ciklične procese kojima se omogućuje revidiranje i prilagodba projekata, može se doprinijeti ostvarenju dugoročnih i značajnih rezultata.

Trenutačni mehanizmi financiranja često su usmjereni i na mjerljive rezultate i ishode kako bi ocijenili uspjeh projekata i opravdali donatorska sredstva i mehanizme financiranja. Međutim, nisu svi značajni ishodi mjerljivi kvantitativnim pokazateljima. Teško je utvrditi značajan utjecaj participativnih postupaka i suptilnije učinke poput osnaživanja i promjena u socijalnoj strukturi zajednica, a takve ocjene često nisu ni sadržane u evaluacijama i procjenama projekata. Korist od provedbe participativnih pristupa lako se može izgubiti ako nije uključena u službene izvještajne mehanizme za projekt.

Pavlikeni – lokalna intervencija usmjerena na inicijative za obrazovanje koje uključuju pružanje podrške sudjelovanju u predškolskom obrazovanju (© FRA)

Mišljenje Agencije za temeljna prava br. 6

Države članice i lokalne vlasti trebaju osigurati povezanost lokalnih projekata i širih nacionalnih, regionalnih i lokalnih integracijskih politika i strategija kako bi se osigurao dugoročan i održiv učinak.

Države članice i lokalne vlasti trebaju osigurati da trajanje projekata i aktivnosti za integraciju provedenih na lokalnoj razini bude dovoljno dugo da bi se mogli provesti procesi sudjelovanja, izgradnje povjerenja, osposobljavanja i jačanja kapaciteta sudionika te praćenje i evaluacija. Također bi trebali pružiti podršku participativnim projektima koji kombiniraju kvantitativno izvješćivanje o rezultatima sa sveobuhvatnijim razumijevanjem sudjelovanja i angažmana. Preusmjeravanje pozornosti s očekivanih rezultata i ishoda na postupak provedbe može dovesti do značajnijih promjena u životima građana kojima su ti projekti i aktivnosti namijenjeni i kojima se želi pomoći.

U ovom su izvješću predstavljeni glavni rezultati projekta Agencije Europske unije za temeljna prava posvećenog lokalnom angažmanu za uključivanje Roma kojim se istraživalo kako najbolje uključiti Rome u rad na lokalnoj integraciji. U projektu su sudjelovale lokalne vlasti zajedno s građanima, posebno Romima, istražujući koji aspekti funkcioniraju, a koji ne, te koji su razlozi tome. Istraživanje je obuhvatilo 21 mjesto u 11 država članica, uključujući lokalni kontekst, potrebe i izazove. Sva su iskustva pokazala kako je potrebno bolje upotrebljavati resurse u svrhu stvarnog poboljšanja života Roma u cijeloj Europskoj uniji.

Ovo izvješće uključuje glavna saznanja stečena tijekom istraživanja i omogućuje unaprjeđenje osmišljavanja, provedbe i praćenja rada na lokalnoj integraciji – u korist svih pojedinaca koji se još uvijek nalaze na marginama društva, bili oni Romi ili ne.

Dodatne informacije:

Cjelovito izvješće, „Rad s Romima: sudjelovanje i osnaživanje lokalnih zajednica“ potražite na adresi: <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/empowering-roma>.

Za dodatne informacije o projektu, uključujući mjesne studije slučaja na engleskom jeziku i nacionalnim jezicima, kao i videozapise iz svakog mjesta koje je sudjelovalo, te ostale materijale, vidjeti internetske stranice projekta: <http://fra.europa.eu/en/project/2015/local-engagement-roma-inclusion-leri-multi-annual-roma-programme>.

Pogledajte i povezane FRA-ine publikacije:

- FRA (2018.), *Transition from education to employment of young Roma in nine EU Member States* (Od obrazovanja do zapošljavanja mladih Roma u devet država članica EU-a), Luxembourg, Ured za publikacije (dostupno na engleskom jeziku)
- FRA (2018.), *Anti-Gypsyism as a barrier to Roma inclusion* (Antirromizam kao prepreka za uključivanje Roma), Luxembourg, Ured za publikacije (dostupno na engleskom jeziku)
- FRA (2016.), *Drugo istraživanje Europske unije o manjinama i diskriminaciji (EU-MIDIS II) Romi – odabrani rezultati*, Luxembourg, Ured za publikacije (dostupno na 22 jezika)

Pregled aktivnosti Agencije za temeljna prava (FRA) u području prava Roma potražite na: <http://fra.europa.eu/en/theme/roma>.

Ured za publikacije

FRA – AGENCIJA EUROPSKE UNIJE ZA TEMELJNA PRAVA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Beč – Austrija
T +43 158030-0 – F +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

Fotografije (naslovne i unutrašnje, s lijeva na desno):
© FRA-LERI_Stara_Zagora; FRA-LERI_Hrabusice; FRA-LERI_Sokolov.

Za reprodukciju fotografija ili drugog materijala koji nije zaštićen autorskim pravom FRA-e, potrebno je tražiti dopuštenje izravno od nositelja autorskih prava.

Print: ISBN 978-92-9474-513-2, doi:10.2811/946013
PDF: ISBN 978-92-9474-515-6, doi:10.2811/95233